

POSTANOWIENIE

Dnia 10 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z wniosku Z.N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.
z udziałem zainteresowanej S. Sp. z o.o.
o przeniesienie odpowiedzialności na członków zarządu za zobowiązania spółki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 października 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 16 marca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 marca 2016 r., Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił apelację odwołującego Z.N. w zakresie punktu III zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 30 grudnia 2013 r., a w pozostałym zakresie apelację oddalił.

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy w P.:

- zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., z dnia 17 listopada 2005 r. i stwierdził, że odwołująca D.F. jako członek zarządu spółki „S.” Sp. z o.o. nie odpowiada za zobowiązania spółki z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne za luty 2001 r. i na ubezpieczenie zdrowotne za luty 2001 r. w wysokości określonej w zaskarżonej decyzji (pkt I);

- zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., z dnia 17 listopada 2005 r. i stwierdził, że odwołujący Z.N. jako członek zarządu spółki „S.”

Sp. z o.o. nie odpowiada za zobowiązania spółki z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne za luty 2001 r. i na ubezpieczenie zdrowotne za luty 2001 r. w wysokości określonej w zaskarżonej decyzji (pkt III), zaś w pozostałej części odwołanie oddalił (pkt IV);

- oddalił odwołanie M.C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. z dnia 17 listopada 2005 r. (pkt V).

W sprawie ustalono, że postanowieniem z dnia 21 czerwca 2005 r. Sąd Rejonowy w P. umorzył postępowanie upadłościowe wobec Spółki S. Sp. z o.o., mimo że wierzytelności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie zostały zaspokojone.

W związku z powyższym, w dniu 17 listopada 2005 r. organ rentowy wydał decyzje przenoszące odpowiedzialność za zobowiązania Spółki z tytułu nieopłaconych składek na poszczególnych członków zarządu Spółki (w tym na skarżącego). W ocenie Sądu Okręgowego z przedmiotowej odpowiedzialności w zakresie składek za luty 2001 r. winni zostać zwolnieni D.F. i Z.N. (pkt III wyroku). Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł Z. N..

W ocenie Sądu Apelacyjnego, dokonana przez Sąd Okręgowy ocena materiału dowodowego okazała się ostatecznie (mimo braku przeprowadzenia przez Sąd pierwszej instancji dowodu z uzupełniającej opinii biegłego na okoliczności wskazane przez Sąd Apelacyjny) prawidłowa w świetle zasady sędziowskiej oceny materiału dowodowego, a wszystkie ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy, znajdują oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym, uzupełnionym w postępowaniu apelacyjnym. Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji i przyjął je za własne, bez potrzeby ponownego ich przytaczania. W postępowaniu apelacyjnym Sąd Apelacyjny jednoznacznie zaś ustalił, w oparciu o uzupełniającą opinię biegłego, że przesłanka upadłości w postaci przekroczenia przez wartość zobowiązań Spółki wartości jej majątku, wystąpiła już od początku jej działania (tj. od lutego 2001 r.). Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego, Sąd Apelacyjny podzielił również w całości ocenę prawną dokonaną przez Sąd Okręgowy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł w imieniu Z. N. jego pełnomocnik, zaskarżając go w całości i zarzucając zarówno naruszenie przepisów

postępowania jak i przepisów prawa materialnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący odwołał się do podstawy wymienionej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. W ocenie skarżącego niejednolita i wywołująca rozbieżności w orzecznictwie kwestia sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy istnieje obowiązek (lub nie) wskazywania w sentencji decyzji administracyjnej przenoszącej odpowiedzialność za zobowiązania spółki na członków zarządu solidarnej odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki z innymi członkami zarządu oraz czy decyzja ta powinna być wydana łącznie w stosunku do wszystkich członków zarządu, zwłaszcza gdy poszczególni członkowie zarządu pełnili swe funkcje w różnych okresach. Nadto skarga jest oczywiście uzasadniona.

Mając powyższe na uwadze, domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w P. i orzeczenia co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonej decyzji oraz zasądzenia od organu rentowego na rzecz skarżącego zwrotu kosztów dotychczasowego postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie przed sądem pierwszej i drugiej instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zasługuje na uwzględnienie.

Badanie sprawy podczas przedsądu ma na celu weryfikację, czy skarga kasacyjna spełnia wymóg określony w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a mianowicie została skonstruowana na podstawie ustawowej przesłanki. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazał, że w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), a nadto, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). W ten sposób wyznaczył pole badawcze przedsądu.

Oparcie wniosku na pierwszej z podstaw jest zasadne wówczas, gdy istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Oznacza to, że przepis nie doczekał się jeszcze wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które skarżący powinien przytoczyć (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231). Skarżącego obciążał obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, LEX nr 570112; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522). W tej kwestii skarga widzi potrzebę wykładni, gdyż niejednolita i wywołująca rozbieżności w orzecznictwie jest kwestia, czy istnieje obowiązek (lub nie) wskazywania w sentencji decyzji administracyjnej przenoszącej odpowiedzialność za zobowiązania spółki na członków zarządu solidarnej odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki z innymi członkami zarządu oraz, czy decyzja ta powinna być wydana łącznie w stosunku do wszystkich członków zarządu, zwłaszcza gdy poszczególni członkowie zarządu pełnili swe funkcje w różnych okresach.

Poprzedzając wskazanie argumentów uzasadniających odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, należy przywołać stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym brak jest podstaw do uznania, że istnieje potrzeba dokonania wykładni przepisów art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. jeżeli ich interpretacja była przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego w powiększonym składzie i nie zaistniały żadne okoliczności uzasadniające zmianę wyrażonego tam poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2008 r., II UK 256/07, LEX nr 449011). W niniejszej sprawie z taką sytuacją mamy zaś do czynienia. Kwestia podniesiona na uzasadnienie wniosków o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, związana z wykładnią art. 116 § 1 i 2 w związku z art. 108 ustawy – Ordynacja podatkowa oraz art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych została przez Sąd Najwyższy rozstrzygnięta w uchwale składu siedmiu sędziów

Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2014 r., I UZP 2/13 (LEX nr 1463822), zgodnie z którą decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości składkowe spółki nie musi zawierać wskazania, że odpowiedzialność ta jest solidarna z innymi członkami zarządu, co do których zostały wydane odrębne decyzje (art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm. w związku z art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.), a ponadto Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ma obowiązku wpisywania do decyzji solidarnościowej odpowiedzialności członków zarządu za długi składkowe.

Natomiast wskazana w skardze kasacyjnej potrzeba wykładni przepisów prawa w istocie sprowadza się do odmiennej niż uczyniły to Sądy orzekające w sprawie, oceny stanu faktycznego sprawy, zmierzając do odmiennego rozstrzygnięcia.

W przypadku spółek kapitałowych odpowiedzialność za jej zaległości podatkowe, w tym za zaległości w opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne, może być rozszerzona między innymi na członków zarządu tych spółek. Przy czym do ustalenia odpowiedzialności członka zarządu konieczne jest nie tylko ustalenie pozytywnych jej przesłanek, czyli bezskuteczności egzekucji zaległości w postaci zobowiązania publicznoprawnego (składki) oraz powstania zobowiązania w okresie pełnienia przez niego tej funkcji, ale także wykazanie, że nie zachodzą przesłanki wyłączające tę odpowiedzialność. Odpowiedzialność podmiotów wskazanych w art. 116 Ordynacji podatkowej ma charakter osobisty. Ponadto dotyczy całego ich majątku i jest to też odpowiedzialność solidarna. Regulacje art. 116 i 107 Ordynacji podatkowej wskazują, że mamy do czynienia przy ich stosowaniu z podwójną solidarnością, która ma miejsce po pierwsze między zobowiązanymi a podatnikiem (członkami zarządu a spółką), a po wtóre między samymi członkami zarządu (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 marca 2012 r., II FSK 1689/10, LEX nr 1137564).

Na podstawie art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778, dalej jako

ustawa systemowa), do należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych stosuje się art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, zgodnie z którym zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji, spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej w organizacji odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna (...).

W świetle art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej w związku art. 31 ustawy systemowej, odpowiedzialność osób trzecich za zaległości podatkowe (składkowe) nie powstaje z mocy prawa, lecz wymaga wydania przez organ podatkowy (rentowy) konstytutywnej decyzji w tym przedmiocie. Nie zmienia to jednak faktu, że solidarna odpowiedzialność członków zarządu spółki nie jest efektem decyzji organu rentowego, lecz wynika z mocy samego prawa. W tym znaczeniu decyzja w części, w której określa solidarny charakter odpowiedzialności nie jest więc z całą pewnością konstytutywną, lecz deklaratoryjną, ponieważ potwierdza jedynie to, co wynika z treści art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej. Znaczenie umieszczenia bądź pominięcia w decyzji wzmianki o solidarnym charakterze odpowiedzialności członków zarządu za zaległości składkowe spółki wyjaśnił Sąd Najwyższy we wspomnianej uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 16 kwietnia 2014 r., I UZP 2/13.

W uzasadnieniu tej uchwały trafnie podniesiono, między innymi, że przyjęta w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej solidarna odpowiedzialność wszystkich członków zarządu nakazuje, przez odesłanie zawarte w art. 91 Ordynacji podatkowej, analizować zasady tej odpowiedzialności z uwzględnieniem przepisów Kodeksu cywilnego dla zobowiązań cywilnoprawnych, a zatem art. 366 i następnych k.c. Istota zobowiązania solidarnego (w znaczeniu solidarności biernej, z którą mamy do czynienia w relacji organ rentowy - członkowie zarządu spółki) polega na tym, że odpowiedzialność każdego z dłużników solidarnych ma za przedmiot cały dług. Innymi słowy, spełnienie całego świadczenia należy się wierzycielowi od każdego z dłużników. Specyfiką tego typu zobowiązań jest to, że mimo wielości podmiotów mamy do czynienia tylko z jednym świadczeniem, a

uprawnienia, czy też obowiązki współuczestników dotyczą tego jednego świadczenia w całości. Zgodnie z art. 369 k.c. solidarność wynika z ustawy lub z czynności prawnej. Przewidziana w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej solidarna odpowiedzialność członków zarządu za zaległości składkowe spółki bez wątpienia wynika przy tym z ustawy, a nie z czynności prawnej. Za uprawnione należy zatem uznać stwierdzenie, że o ile dla samego powstania odpowiedzialności członków zarządu za zaległości składkowe spółki konieczne jest wydanie konstytutywnej decyzji przenoszącej na te osoby ową odpowiedzialność, gdyż wynika to z regulacji art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej, o tyle solidarny charakter tej odpowiedzialności wynika z mocy ustawy, a więc z mocy samego prawa. W decyzji tej nie ma bowiem żadnych przesłanek o charakterze uznaniowym, które byłyby zależne od organu ustalającego odpowiedzialność. Wszystkie przesłanki odpowiedzialności osoby trzeciej są ustawowo określone (w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej). Dlatego też organ rentowy po wydaniu jednej prawomocnej decyzji obejmującej wszystkich członków zarządu lub kilku kolejnych prawomocnych decyzji obejmujących łącznie wszystkich członków zarządu, przenoszących na te osoby odpowiedzialność za zaległości składkowe spółki, może, stosownie do art. 366 § 1 k.c., żądać zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności w całości lub w części od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna. Zaspokojenie organu rentowego jako wierzyciela nawet przez jednego dłużnika wywoła natomiast skutek w postaci zwolnienia pozostałych dłużników oraz zrodzi - na podstawie art. 376 k.c. - po stronie tego dłużnika, który spłacił dług, prawo do regresu w stosunku do pozostałych dłużników. Jeśli bowiem decyzja bądź decyzje organu rentowego obejmą wszystkie osoby zobowiązane (wszystkich członków zarządu), a tylko w takim przypadku można przecież mówić o prawidłowym zastosowaniu przez ten organ art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, to nie istnieje obawa pozbawienia dłużnika, który spłacił dług, możliwości skutecznego wykorzystania roszczeń regresowych. Tylko niewydanie konstytutywnej decyzji w stosunku do któregośkolwiek z odpowiedzialnych członków zarządu spółki wyłącza bowiem możliwość dochodzenia przez osoby obciążone, które uregulują orzeczone (wymierzone) taką decyzją zaległości składkowe na rzecz organu rentowego, roszczeń regresowych przysługujących im wobec pozostałych członków zarządu na

podstawie art. 376 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2012 r., II UK 269/11, LEX nr 1229808).

Przedstawionemu wnioskowaniu nie przeczy stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgodnie z którym prawo podmiotowe do regresu stanowi immanentny aspekt reżimu odpowiedzialności solidarnej. Regres w przypadku zapłaty cudzego długu publicznoprawnego, realizowany zaś może być wyłącznie w drodze powództwa cywilnoprawnego. Powództwo takie może jednak okazać się bezskuteczne, albowiem warunkiem odpowiedzialności osoby trzeciej za cudzy dług podatkowy jest wydanie w tej materii decyzji przez organy podatkowe w trybie art. 108 § 1 k.p.a. Brak takiej decyzji praktycznie uniemożliwi realizację uprawnienia osoby, która wykonała takie zobowiązanie obciążające innych (por. uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 marca 2009 r., I FPS 4/08, LEX nr 486211). Sąd ten również przyjął, że przepis art. 116 § 1 ordynacji podatkowej nakłada na organ podatkowy obowiązek prowadzenia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności za zaległości podatkowe spółki wobec wszystkich osób mogących ponosić taką odpowiedzialność. Sąd wskazał przy tym, że nie ma znaczenia, czy prowadzone jest jedno postępowanie, w którym uczestniczą wszyscy członkowie zarządu, czy też prowadzi się tych postępowań kilka. Co więcej, z uwagi na fakt, że wydanie decyzji ma dla kwestii odpowiedzialności osoby trzeciej znaczenie konstytutywne, to w sytuacji, gdy organ prowadzi odrębne postępowania względem każdej z osób wymienionych w art. 116 ordynacji podatkowej, dla zapewnienia skuteczności roszczeń regresowych przysługujących dłużnikom solidarnym konieczne jest rozstrzygnięcie o odpowiedzialności każdej z tych osób (mocą jednej decyzji lub kilku - stosownie do okoliczności sprawy), również wtedy, gdy zaległość podatkowa w toku postępowania w przedmiocie przeniesienia odpowiedzialności wygasła wskutek jej przymusowego wyegzekwowania z majątku jednego z dłużników solidarnych” (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 czerwca 2011 r., II FSK 366/10, LEX nr 1083122).

Mając na uwadze powyższe, skarżący nie przedstawił abstrakcyjnego problemu prawnego, ani też nie wykazał występujących w związku z nim rozbieżności w orzecznictwie, na które powołuje się we wniosku.

Jeśli wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazuje także na oczywistą zasadność skargi (tak jak w sprawie), to w jego uzasadnieniu powinny się znaleźć odpowiednie wywody potwierdzające tę okoliczność. Skarga jest bowiem oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone nią orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437).

Podkreślić należy, że jeżeli skarżący wskazuje na przepisy prawa materialnego, których stosowanie w praktyce wywołuje rozbieżności, czy też przepisy prawa wymagające wykładni, to z natury rzeczy nie mogą one równocześnie przemawiać za oczywistością skargi kasacyjnej. Co jest sporne nie może być oczywiste.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej nie zachodzi także wtedy, gdy skarżący dla uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołuje się na zarzuty dotyczące naruszenia takich przepisów prawa procesowego, które mają charakter ogólnych dyrektyw wyznaczających istotę postępowania apelacyjnego. Do takich przepisów zalicza się w szczególności art. 382 k.p.c. (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2014 r., I UK 365/13, LEX nr 1646124). Zarzut uchybienia treści przepisu art. 328 § 2 k.p.c. może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r., I UK 129/09, LEX nr 558286). Przepis art. 286 k.p.c. stanowi, że sąd może zażądać ustnego wyjaśnienia opinii złożonej na piśmie, może też w razie potrzeby zażądać dodatkowej opinii tych samych albo innych biegłych. Skarżący nie dostrzegł warunkowego trybu, którym posłużył się ustawodawca. Przepis ma charakter kompetencyjny, sąd ma prawo, a

nawet obowiązek prowadzić dalsze postępowanie dowodowe w zakresie wiadomości specjalnych, jeśli dotychczasowe zabiegi biegłych nie doprowadziły do wyjaśnienia wątpliwości. Nie jest jednak tak, że z przepisu tego można wyprowadzić powinność Sądu warunkowaną stanowiskiem strony niezadowolonej z dotychczasowych wypowiedzi biegłych.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

as